

ACC. NR. 9351

Landskap: SMÅLAND Upptecknat av: Marlin Larsson

Härad: ÖSTBO Adress:

Socken: RYDAHOLM Berättat av: Anders Johansson

Uppteckningsår: 1929 Född år i RYDAHOLM

Uppteckningen rör REG S-17.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

17. Sid.

Skriv endast på denna sida!

M 2351

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Anders Johansson

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Småland Socken: Rydaholm

Fullständigt namn: Anders Johansson

Född den .. år 1853 .. på ..
i Rydaholm, Småland *Ostbo h:dt.* (gård eller by)

Yrke: Lantbrukare Bisyssla:

Bosatt å följande platser: ..
(socken, landskap, tid)

Bor nu Lampegården, Skaftarp, Horda.
(gård eller by jämte postadress)

Faderns namn: .. född ..

Moderns namn: .. född ..

Sedan huru länge är släkten känd: a) fädernet? .. b) mödernet?

Närmare upplysningar om släkten: ..
(t. ex. inflyttning, yrken m. m.)

Sagesmannens barndom: ..
(el. upptecknarens) (sysselsättning, syskon)
skolgång ..

Läsning:
(böcker, tidningar m. m.)

Resor:

Har sagesmannen sina hågkomster efter vissa personer? Vilka?
(el. upptecknaren)

Deltagande i föreningslivet:

Förtroendeuppdrag:

Övriga upplysningar:

Död den Ant. av
(år och dag)

Dessa uppgifter ha insänts av: Martin Larsson, Platensgat. 23, Linköping
(namn och fullständig adress)

år 1929

Acc. n:r

- 1 -

Anders Johansson
född i Rydaholm 1835
Vistelseort: Rydaholm, Smål.

2351

Upptecknat
av
Martin Larsson
sommaren 1929.

*And
J. a.*

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Hyllebergs käring.

I Kålvarp skulle finnas en käring i en jordkulle, som man kallade Hyllebergs käring. Julkvällen och natten hade de fest i Hylleberget. Det var som om berget hade varit ett slott med mycket ljus och så där. Om Hyllebergs käring berättades många saker.

En gång hade ett barn blivit bortbytt, påstod man. Det var förr vanligt, att mödrarna tog barnen med ut på åkern, nä de arbetade. Barnet hängdes då vanligen upp i ett lakan i ett träd. Nu hände sig en gång, att Hyllebergs käring var framme och tog barnet och lade dit ett annat i stället. Men de ' va ' en le ' er en te se på. Man måste då anlita en klok gubbe eller gumma för att få tillbaks barnet. Men de kunde styra så ' nt tillrätta.

När en kvinna fått barn, fick hon inte gå ut, innan hon var kyrktagen. Gjorde hon det blev hon bergtagen. Sedan hon blivit kyrktagen, var det inte farligt längre. I Kålvarp var det en gång en kvinna som blev bergtagen och det skulle va ' till Hylleberg. Man fick ju rätt på henne igen, men det måste gå genom en klok.

Hylleberg.

Barn bortbytt.

Bergtagning.

2351

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Skogsrå.

Det påstås, att skogsrån har funnits på den gård, som jag nu äger, Lampegården.- När de förr låg ute och kolade, såg de henne ofta.- Det var en bonde, som berättade att hans far och mor en gång var ute i en äng eller ett kärr och slog. Då fingo de plötsligt se alldeles som en hösäck komma och rusa förbi dem. Det var bara de båda ute på ängen. Bondens far blev sjuk och kunde knappt ta sig hem, men hans mor kände ingenting. De antog, att det var skogssnuvan, de' va' så'nt där otyg, som hade kommit resandes. Men de undrade mycket på vad det var, ty de voro inte osams, far och mor.

Skogsrå.

2351

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

När jag gifte mig, arrenderade jag en gård av en rik bonde i Kolvarp. Ett halft år efter det att vi flyttat till gården dog bonden. Han hade hela sitt liv varit ogift. Litet efter begravningen flyttade vi in i kammaren från stugan. Jag kom då att ligga i samma säng, som han dött i. En kväll när vi lagt oss ock släckt, hörde jag dova knackningar från boden. Jag lyddes, men gjorde ingenting. Bultningarna höll på i 8 dagar, sedan var det slut. De kunde inte vara från ladugården, ty den låg för långt ifrån. Jag förstod, att det var något övernaturligt. Vi hade inte heller varit osams bonden och jag, utan levat i den bästa sämja.

Gengångare.

Samma vinter hände något annat underligt. På kvällarna brukade jag gå till grannens snickarverkstad och arbeta. En kväll, när jag skulle gå dit och komma ut i förstun, stannade jag, jag vet inte varför, precis som om jag tänkte på något. Det var redan bekande skumt. Då kom det som en hösäck asandes ner från vinden, förbi benen på mig och ut genom ytterdörren. Dörren till vinden var låst. Det lät som om något släpade. Jag tror det var bondens vålnad, som var där och såg till. Jag kan inte säga, att det var han, men jag har närapå den övertygelsen. Vi hade inte heller haft någonting mot var varandra.

2351

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Anders Petter på Furet brukade också gå ut julaftons-Varsel. Årsgång. kvällen, då han kunde höra och se, i vilka stugor någon skulle dö eller födas. Han såg inte precis vem det var, men han visste, att det skulle hända i det och det stället. Sista julafton han levde, såg han en likfärd från sin egen gård. Då blev han nästan förlägen och gick in. Han trodde, att det var hans hustru, som skulle dö. Hon låg nämligen på lasarettet för ett ben, som hon brutit. Men det var i stället så, att det var sin egen likfärd han såg.

2351

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Mellan Hårda och Kålvarp ligger det s.k. Trollkärret. Spökeri.
Ett stycke förbi en lada, som kallas Trollkärslada, om
man kommer från Hårdahället, påstod man, att det spökade.
En gång var jag ute och åkte. Då jag kommit förbi ladan
såg jag ett ljus som om en bil hade kommit efter mig. Det
var nämligen sent på kvällen, så att det var mörkt. Jag
tänkte: "Det är en bil. Jag måste köra undan, så att han
kan komma om mig." Jag körde också undan och väntade att
bilen skulle köra om mig, men i stället försvann ljuset
och då jag vände mig om, var det bekande mörkt som förut
och ändå hade det varit så starkt, att jag var säker på att
det var en bil. Det hände nämligen så sent, att det fanns
bilar i trakten. Men jag blev inte rädd, fast jag inte såg
någon bil.

E:6
J:f

2351

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Kloka gubbar.

Det fanns förr många kloka gubbar och gummor, som inte va dumma. Ola i Rysstorp va en sån där. Han samlade blommor och torkade och stötte dem och använde till läkemedel. Mycket köpte han på apoteket. Han använde sig också av läkarböcker. Ofta var han ute och reste omkring. Det var då mest kreatur han botade, men han va inte dum för människor heller. Det var inte något skoj med honom, ty han var religiös och brukade predika.

De talade om att det inte var mycket med mig, när jag var två år gammal. Min mor sade: "Det är inte värt att giva honom några kläder, han är så liten och kommer inte att leva länge." Men mor och far tog och reste till Sven i Karholm, Gåmle med mig. När de kom dit, skulle de först ställa till kalas för honom, ge honom mat och brännvin. Det var inte värt att säga något till honom förr. Sedan han ätit och kommit i ordning, tog han patienten i handen och såg på honom och sade till far och mor, vad det var. Sedan sade han till min far: "Jaha, det här blir den likaste av dina pojkar." De fick också lite grand medicin till mig. Och jag blev så småningom bra och har inte sen dess varit sjuk.

Kloka gubbar.

Ola i Rysstorp.

Sven i Karholm.

2351

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Om man gick vilse, skulle man för att hitta rätt Vilsegång.
igen vränga västen eller något annat plagg, som man hade
på sig, och sedan sätta på sig det. Då kom man rätt.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2351

Om någon kom och köpte mjölk, lade man förr all- Stål i mjölk.
tid stål i den, innan den lämnades bort.

J:f

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2351

Förr läste man ofta bort sjukdomar. Så gjordes
t.ex. med tandvärk. Den som läste tog den sjuke på det
sjuka stället med händerna och flyttade dem över den
sjuka kroppsdel. I Kolvarp blev en oxe ormstungen en
gång. Gubben som skulle förstå sig på sånt där, ramlade
upp en hel ramsa, som ingen människa kunde förstå, va'
de' var. Men det hjälpte inte.

Läsa bort
sjukdom.

J-1

2351

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Sätta bort sjukdomar.

Förr påstod de, att man kunde spika fast sjukdomar vid träd. Sjukdomen blev då fästad vid trädet, så att den som sedan försökte ta ner trädet, han fick sjukdomen.

Sätta bort sjuk-
domar.

Binaland
Östbo
Rödsholm
apr. 1929

2351

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Ant. Larsson

Per Axel Johansson

Rödsholm

Vårfrudagssed.

Vårfrudagssed.

Det var förr sed på vårfrudagsafton att man skulle gå och lägga sig i "ljusan kväll".

Småland
H. Ostbo
Sv. Rydaholm
Apr. 1929 -

Uppm. Matt. Larsson

2351

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Ber. Anders Johansson
Rydaholm

Sed på påskdagsmorgon.

Påskadagsmorgon.

Påskadagsmorgon skulle man stiga upp tidigt och se solen dansa. Man påstod, att den gjorde det då.

2351

Menträd.

Menträd var mycket vanliga förr, fast jag knappt minns det. I byn Kålvarp, där jag är född, sattes vid vägskälet upp en hög stång, som var grov som ledningsstolpar. Den pryddes sedan med flaggor och kransar. Dessa hängde runt om stången och fästes med snören, som även virades med grönt. Det var på midsommarafton, som menträt restes. På kvällen dansade man kring det. Jag gick i skolan i Nerlie. Där minns jag, att de en gång hade målat majstången i de gula och blå färgerna.

Menträd.

P. m.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2351

Anders Petter på Furet brukade räkna ut "genväder." Genväder.
Han tog märke på hur väderleken var före och efter jul -
och skrev upp i almanackan. Ett halvår tvärt emot, alltså
före och efter midsommar, inträffade genvädret. Vädret på
vintern svarade mot väderleken mitt emot på sommaren.
Så kunde han räkna ut, hur det skulle bli med vädret på
sommaren.

2351

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Anders på Furet var en sorts originell man. Han brukade studera vintergatan för att tåmärken av den. På vintergatan är olika ljuspunkter, somliga stora, andra mindre. På ljuspunkterna hade han beräkning för hur väderleken skulle bli. På vintergatan är liksom en klyfta eller klynna, som betecknar julen. "De" blir kallt i år vid jul, för vintergatan är ljus vid klynnan", brukade man säga.

Väderleksmärken i vintergatan.

2351

Runstenen vid Skaftarp.

I byn Skaftarp står en runsten. Man berättar, att det var en bonde i Sörögården en gång, som skulle ta den till valvet i spisen, när han byggde ett hus. De' va' ett så'nt levande, så han måste ta dän den. Det blev aldrig fred, det dånade och regerade i spisen och själv höll bonden på och bli toster, men när han tagit bort stenen, fick han åter ro. Och det ska va' sanning det här om runstenen.

Runsten.

2351

17

Acc. n:r 2351
 Anders Johansson
 född i Rydaholm 1853
 Nuvarande vistelseort: Skaftarp, Rydaholm.
 Huvudsakligaste " : Rydaholm, Småland.

Upptecknat
 av
 Martin Larsson
 sommaren 1929.

LUNDS UNIVERSITETS
 FOLKMINNESARKIV

Register.

Hylleberg och Hyllebergs käring	sid.	1
Bortbyting.....	"	1
Bergtagning.....	"	1
Skogsrå i form av en hösäck.....	"	2
Gengångare.....	"	3
Dödsvarsel på julafton.....	"	4
Spökeri/ljussken/ vid Trollkärret.....	"	5
Kloka: Ola i Rysstorp och Sven i Karholm.....	"	6
Vilsegång.....	"	7
Stål i mjölken.....	"	8
Läsa bort sjukdomar.....	"	9
Sä tta bort sjukdomar.....	"	10
Vårfrudagssed.....	"	11
Se solen dansa påskdagsmorgon.....	"	12
Menträd, vid midsommar.....	"	13
Genväder.....	"	14
Väderleksmärken i vintergatan.....	"	15
Runsten, som spökade.....	"	16